

Boekbespreking

Herweijer, L.

Gestruikeld voor de start: De school verlaten zonder startkwalificatie

Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 193 pp.

ISBN 978 90 377 0339 9

Voldoende gekwalificeerd de schoolbanken verlaten is van cruciaal belang. Onvoldoende gekwalificeerden – volgens de beleidsdefinitie schoolverlaters zonder startkwalificatie, dat wil zeggen, geen afgeronde opleiding havo, vwo, of mbo niveau 2 – gaan een onzekere arbeidsmarktcarrière tegemoet, met alle financiële en sociale gevolgen van dien. In 2000 heeft de Nederlandse overheid zich gecommitteerd aan concrete streefcijfers voor het terugdringen van voortijdig schoolverlaten. Deze berusten op stroomgegevens en behelzen een halvering van het aantal nieuw gemelde voortijdig schoolverlaters naar 35.000 in 2010.

Betrouwbare gegevens zijn dan ook belangrijk. Die ontbraken echter tot voor kort. Tot voor kort, want nu kunnen, met behulp van het onderwijsnummer, alle leerlingen in hun schoolloopbaan worden gevolgd en is ook precies na te gaan wie op welk punt in het onderwijs traject de school verlaat zonder een startkwalificatie. In het rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) *Gestruikeld voor de start: De school verlaten zonder startkwalificatie*, beschrijft Lex Herweijer, mede met behulp van deze onderwijs-

nummergegevens, de omvang en ontwikkeling van voortijdig schoolverlaten, de prestatie van Nederland in Europees perspectief, de route naar – het uitvallen zonder – een startkwalificatie en de factoren die de kans op uitval bepalen.

Het lezen van dit rapport is de moeite waard, vooral omdat het voor het eerst duidelijk wordt waar zich de knelpunten voordoen in het traject naar een startkwalificatie. De omvang van voortijdig schoolverlaten daalde van 60.500 in 2004/'05 naar 54.100 in 2005/'06 – 4,4% voor het totale voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs. Nog een jaar later waren er slechts 1000 nieuwe voortijdig schoolverlaters minder. Al met al een ontwikkeling die niet sterk genoeg is om in 2010 het streefcijfer te kunnen behalen. Het blijkt dat uitval bij havo en vwo relatief gering is. De grootste kans op uitval bij het vmbo is bij de basisberoepsgerichte leerweg: de laagste trede in de vmbo-hiërarchie. Uitval bij de theoretische en gemengde leerweg (voormalig mavo) wijkt feitelijk niet af van uitval bij havo of vwo. Voorheen werd ook vaak gedacht dat veel vmbo-afronders niet zouden doorstromen naar het mbo. Dit blijkt echter een minder groot knelpunt. Bij het voortgezet onderwijs vielen in totaal 18.000 mensen uit, waarvan 11.000 zonder enig diploma (de traditionele dropouts).

Dit betekent dan ook dat de meeste voortijdige uitval plaatsvindt bij het mbo: 35.000. Voorheen was moeilijk te achterhalen waar de knelpunten zaten. Nu is er duidelijkheid: de

hoogste percentages binnen het mbo zijn te vinden op niveau 1 (de assistentenopleidingen). Een belangrijk deel van de uitval op het mbo is het gevolg van drempelloze doorstroom. Dit zijn ongediplomeerde doorstromers vanuit het vmbo naar het mbo. Het SCP pleit er dan ook voor de problemen in het vmbo niet meer door te schuiven.

Sommige delen van het rapport komen minder goed uit de verf. Het hoofdstuk waarin landen worden vergeleken, laat duidelijk zien dat Nederland ergens in de Europese middenmoot staat. Maar de analyse van de invloed van het type onderwijsstelsel kent teveel problemen om er conclusies aan te mogen verbinden. De invloed van andere landenkenmerken, waaronder de invloed van de bevolkingssamenstelling, is niet uitgeschaald. En landen met extreme scores (Portugal/Spanje) hebben zeer waarschijnlijk een te grote invloed op de uitkomsten. Een multileveldesign zou de vraag beter kunnen beantwoorden, maar het is de vraag of er voor diverse landen vergelijkbare studies zijn verricht naar schooluitval op individueel niveau.

En hoewel het hoofdstuk over de achtergronden een mooi overzicht biedt van risicofactoren die zijn gevonden in eerder onderzoek, lijden de gepresenteerde analyses ook onder enkele problemen. De effecten van etniciteit zijn niet voldoende gecontroleerd voor overige individuele achtergrondkenmerken, de effecten op het wijk- en gemeenteniveau zijn onvoldoende gecontroleerd voor verschillen in compositie, en voor wijken en gemeenten zijn geen afzonderlijke variantiecomponenten geschat.

Tot slot laat dit hoofdstuk ook onbesproken dat de groep van laagopgeleiden in de loop van de tijd van samenstelling is veranderd. De groep bevat tegenwoordig minder verborgen talent, en ook binnen het sociale netwerk zijn steeds minder hulpbronnen te vinden, die zouden kunnen worden ingezet op de arbeidsmarkt. Bij de typering van de groep voortijdig schoolverlaters en hun arbeidsmarktkansen, dient hiermee, zowel in onderzoek als in het beleid, rekening te worden gehouden.

Maurice Gesthuizen